

АНОТАЦІЯ

Лозінська М. В. Зарубіжний досвід розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». – Національний лісотехнічний університет України – Львів, 2024.

У роботі проведено комплексний аналіз зарубіжного досвіду розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країн після збройних конфліктів. Розглянуто теоретичні аспекти розробки таких стратегій, зокрема окреслено ключові принципи та механізми економічного відновлення. Особлива увага приділена правовим основам, включаючи міжнародні стандарти та практики, що регулюють процес відновлення економіки, а також аналізу світових тенденцій у цій сфері. Проведено порівняльний аналіз стратегій, застосованих у різних країнах, таких як Руанда, Боснія та Герцеговина, які вдало впровадили реформи після збройних конфліктів, що дозволило їм досягти значного економічного відновлення. Проаналізовано результати дослідження особливостей впровадження економічних стратегій у цих країнах, зокрема структурні реформи у сферах інфраструктури та охорони здоров'я. Оцінено поточний стан економічного врядування у контексті цих країн та їхній вплив на подолання наслідків збройних конфліктів. Проаналізувати реформування системи охорони здоров'я в контексті стратегії економічного відновлення України після війни. Також визначено основні проблеми, з якими стикаються країни під час реалізації стратегій економічного відновлення, такі як обмежене фінансування, недостатня координація між міжнародними та національними інституціями, а також інші політичні й соціальні виклики. Запропоновано шляхи їх подолання на основі зарубіжного досвіду, зокрема через посилення

співпраці з міжнародними партнерами та впровадження інноваційних підходів до управління економічним відновленням.

Ключові слова: економічне відновлення, зарубіжний досвід, збройні конфлікти, стратегія, правові основи, інституційні механізми, проблеми та шляхи вирішення.

ABSTRACT

Lozinska Mariia. International Experience in the Development and Implementation of Strategies for Economic Recovery of Countries after Armed Conflicts. - Qualifying scientific work as manuscript.

Thesis for earning Master's Degree in the speciality "Public Management and Administration". - Ukrainian National Forestry University – Lviv, 2024.

The paper provides a comprehensive analysis of international experience in the development and implementation of strategies for economic recovery of countries after armed conflicts. It examines the theoretical aspects of creating such strategies, outlining key principles and mechanisms for economic recovery. Special attention is given to the legal foundations, including international standards and practices that regulate the economic recovery process, as well as an analysis of global trends in this field. A comparative analysis is conducted on strategies applied in countries like Rwanda and Bosnia and Herzegovina, which successfully implemented reforms after armed conflicts, enabling them to achieve significant economic recovery. The study analyzes the outcomes of implementing economic strategies in these countries, focusing on structural reforms in areas such as infrastructure and healthcare. It assesses the current state of economic governance in the context of these countries and their impact on overcoming the consequences of armed conflicts. The study also explores the reform of the healthcare system in the context of Ukraine's economic

recovery strategy after the war. Additionally, it identifies the main challenges countries face in implementing economic recovery strategies, such as limited funding, insufficient coordination between international and national institutions, and other political and social challenges. Based on international experience, solutions are proposed to overcome these problems including strengthening cooperation with international partners and implementing innovative approaches to economic recovery management.

Key words: economic recovery, international experience, armed conflicts, strategy, legal foundations, institutional mechanisms, challenges and solutions.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ	10
1.1. Теоретичні аспекти розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни.....	10
1.2. Формування правових основ розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни.....	13
1.3. Аналіз світових тенденцій розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	24
2.1. Особливості розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів: зарубіжний досвід.....	24
2.2. Результати дослідження.....	27
2.3. Проблеми розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів та шляхи їх вирішення на основі зарубіжного досвіду.....	32
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БіГ – Боснія і Герцеговина

ВВП – валовий внутрішній продукт

ЗУ – Закон України

ЄС – Європейський Союз

МВФ – Міжнародний валютний фонд

МСП – Мале і середнє підприємництво

ООН – Організація об'єднаних націй

ПЕК – паливно-енергетичний комплекс

РСЗВ – реактивні системи залпового вогню

ВСТУП

Актуальність теми. Розробка та впровадження стратегій економічного відновлення після збройних конфліктів є важливим аспектом відновлення стабільності та сталого розвитку будь-якої країни, що пережила руйнування економіки та інфраструктури внаслідок військових дій. Успішний досвід багатьох країн світу, які відновлювали свої економіки після війни, демонструє, що правильно вибудовані стратегії економічного відновлення можуть забезпечити не лише повернення до довоєнного рівня розвитку, але й створити основу для довгострокового економічного зростання. Україна, яка сьогодні стикається з наслідками збройного конфлікту, має надзвичайно важливе завдання вивчення та адаптації цього досвіду для побудови ефективної стратегії економічного відновлення. Це робить дослідження зарубіжного досвіду та його впровадження в умовах сучасної України надзвичайно актуальним. Збройні конфлікти завдають значної шкоди економіці, інфраструктурі та соціальному середовищу, що робить питання відновлення критично важливим для забезпечення стійкості держави, відновлення її економічного потенціалу та забезпечення добробуту населення.

Досвід країн, які успішно пройшли шлях економічної реабілітації після конфліктів, таких як Німеччина, Японія, Південна Корея, а також сучасні приклади (наприклад, Балкани чи Ірак), надає цінний матеріал для вивчення. Використання зарубіжних практик дозволяє адаптувати перевірені механізми економічного відновлення та уникати типових помилок під час формування національних стратегій. Зокрема, важливим є аналіз міжнародних програм відновлення, залучення інвестицій, відбудова інфраструктури, підтримка бізнесу та реформи в системі управління економікою.

Вивчення зарубіжного досвіду є важливим інструментом для формування національної політики, оскільки дає можливість використати ефективні практики відновлення та розробити стратегії, які відповідатимуть викликам і

реаліям конкретної країни. Дослідження цієї теми також сприятиме розвитку міждержавної співпраці та залученню міжнародної допомоги у процесі відновлення. Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду економічного відновлення після збройних конфліктів є необхідним кроком для створення ефективної стратегії відбудови та забезпечення сталого розвитку економіки в умовах сучасних викликів.

Об'єктом дослідження є процес розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країн після збройних конфліктів.

Предметом дослідження є зарубіжний досвід розробки та впровадження стратегій економічного відновлення та можливості його адаптації для України.

Мета роботи – дослідити основні підходи та механізми зарубіжних країн щодо розробки та впровадження стратегій економічного відновлення після збройних конфліктів і запропонувати рекомендації щодо їх адаптації в Україні. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути теоретичні аспекти розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни;
- дослідити зарубіжний досвід реалізації стратегій економічного відновлення після збройних конфліктів;
- проаналізувати реформування системи охорони здоров'я в контексті стратегії економічного відновлення України після війни;
- визначити основні проблеми впровадження стратегій економічного відновлення в Україні на основі зарубіжного досвіду;
- аргументувати можливі шляхи вирішення проблем розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів в контексті зарубіжного досвіду.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано низку універсальних, теоретичних і емпіричних методів для комплексного аналізу зарубіжного досвіду розробки та впровадження стратегій економічного відновлення після збройних конфліктів. Зокрема, застосовувалися такі

універсальні методи: аналіз, що дозволив розділити проблеми економічного відновлення на складові частини, що сприяло більш глибокому розумінню окремих аспектів цього процесу; синтез забезпечив об'єднання отриманих результатів аналізу в єдину концептуальну систему, що дало змогу сформулювати загальні висновки щодо ефективності зарубіжних практик; абстрагування сприяло виділенню найважливіших рис і характеристик процесу економічного відновлення, відокремивши другорядні аспекти; моделювання допомогло створити теоретичні підходи та інструменти, які відображають взаємозв'язки елементів стратегії економічного відновлення та їхню взаємодію. Серед методів теоретичного дослідження було використано: історичний метод, що дозволив простежити розвиток стратегій економічного відновлення у хронологічній послідовності, виявити закономірності та зробити висновки щодо успішності їх впровадження; системний підхід, який застосовувався для комплексного аналізу складних систем економічного відновлення, розглядаючи їх як єдине ціле з узгодженням усіх елементів; гіпотеза та припущення, які використовувалися для формулювання потенційних шляхів адаптації зарубіжного досвіду до умов України.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки роботи можуть бути використані під час розробки стратегічних програм економічного відновлення України після завершення збройного конфлікту. Результати можуть бути корисними для органів державної влади та місцевого самоврядування під час формування політики відновлення та розвитку економіки, а також для науковців та експертів, які займаються питаннями післявоєнного відновлення економіки.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи – 47 сторінок, з них основного тексту – 41 сторінка. Перелік інформаційних джерел включає 53 найменування, з них 32 іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

1.1. Теоретичні аспекти розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни

Процес економічного відновлення країни після значних кризових потрясінь, таких як війна чи економічна депресія, є складним та багатограним. Розробка та впровадження ефективних стратегій економічного відновлення базується на поєднанні різних теоретичних підходів, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на економіку. Вивчення цих аспектів дає можливість зрозуміти, як країна може подолати наслідки кризи та забезпечити стійке економічне зростання.

Розглянемо основні теоретичні підходи, які формують основу стратегій економічного відновлення.

1. Концепція економічної стійкості. Економічна стійкість – це здатність економіки адаптуватися до шоків та швидко відновлюватися після криз. Теоретичні підходи до економічної стійкості розглядають різні методи побудови економічних систем, які можуть протистояти зовнішнім та внутрішнім викликам. Основними її компонентами є: – диверсифікація економіки: розширення спектра економічних секторів, зокрема розвиток сільського господарства, промисловості та послуг для зменшення залежності від одного сектору; підтримка макроекономічної стабільності: контроль за інфляцією, бюджетним дефіцитом та державним боргом. Це забезпечує довіру інвесторів та стабільність фінансової системи; резерви та антикризові фонди: накопичення

фінансових резервів дозволяє уряду використовувати ресурси для подолання кризових ситуацій та відновлення економіки.

2. Інституційна теорія та роль держави. Роль інституцій є центральною у розробці та впровадженні стратегій економічного відновлення. Зміцнення державних і приватних інститутів сприяє покращенню управлінських процесів і забезпеченню прозорості та підзвітності. Основні інституційні аспекти включають: ефективне державне врядування: здатність урядових інститутів приймати раціональні економічні рішення та вчасно їх реалізовувати. Важливим є також боротьба з корупцією, яка знижує ефективність економічної політики; правова держава: належна правова база та судова система забезпечують виконання законів і захист прав власності, що є ключовим фактором для залучення інвестицій; державна регуляторна політика: створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та інвестицій через реформування регуляторної системи.

3. Моделі економічного розвитку. Розробка стратегій економічного відновлення ґрунтується на різних теоретичних моделях економічного розвитку: кейнсіанська модель: передбачає активне втручання держави в економіку через збільшення державних витрат, зокрема на інфраструктурні проєкти, що стимулює сукупний попит. Ця модель є ефективною у відновлювальний період, коли приватний сектор не здатен самостійно забезпечити достатній рівень інвестицій; неокласична модель: зосереджується на зменшенні державного втручання та стимулюванні ринкових механізмів, таких як конкуренція та приватні інвестиції. Основний акцент робиться на сприянні приватному підприємництву та створенню умов для саморегуляції ринку; інституціональна економіка: підкреслює важливість інституційної структури економіки, яка визначає правила гри для бізнесу та інвесторів. Модернізація інституцій є ключовою для забезпечення довгострокової стабільності.

4. Адаптаційна економіка. Адаптація економічної політики до змінних умов є важливою складовою стратегій відновлення. Це стосується: гнучкість

управлінських рішень: швидка адаптація до нових викликів, таких як зміни на світових ринках або внутрішні кризи; інноваційний розвиток: впровадження інновацій та нових технологій як шлях до підвищення продуктивності економіки та її конкурентоспроможності на світовій арені.

5. Постконфліктна економіка. Постконфліктний економічний розвиток має свої особливості, оскільки відновлення країни після військових конфліктів потребує специфічного підходу: відновлення інфраструктури: реконструкція доріг, мостів, енергетичних об'єктів та житлових будівель є основою для подальшого економічного розвитку; реінтеграція людського капіталу: залучення до економічної діяльності переселенців, ветеранів та інших вразливих груп; міжнародна допомога та фінансова підтримка: залучення міжнародних фінансових організацій для підтримки реконструкції та розвитку.

6. Сталий розвиток. Сучасні стратегії економічного відновлення все частіше базуються на концепції сталого розвитку, яка поєднує економічні, екологічні та соціальні аспекти. Сталий розвиток означає: екологічно відповідальні підходи: відновлення економіки має супроводжуватися мінімізацією негативного впливу на довкілля, використанням відновлювальних джерел енергії та впровадженням енергоефективних технологій; соціальна справедливість: економічне відновлення повинно враховувати інтереси різних соціальних груп, зменшуючи нерівність та забезпечуючи справедливий розподіл ресурсів.

7. Роль міжнародних організацій та глобальних трендів. Міжнародні організації, такі як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, відіграють важливу роль у розробці та реалізації стратегій економічного відновлення. Вони надають фінансову підтримку, консультації та експертну допомогу. Крім того, глобальні тренди, такі як цифровізація та зелені технології, формують нові виклики та можливості для національних економік у процесі відновлення.

Таким чином, розробка та впровадження стратегій економічного відновлення країни є складним багатофакторним процесом, який спирається на різноманітні теоретичні підходи, моделі та концепції. Важливість цих стратегій полягає у забезпеченні стійкого зростання та розвитку економіки в умовах посткризових та постконфліктних реалій.

1.2. Формування правових основ розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни

Процес економічного відновлення країни після кризових явищ або інших дестабілізуючих факторів вимагає чітко визначених правових основ. Ефективне формування та реалізація стратегій відновлення передбачають створення комплексної системи нормативно-правових актів, яка регулює діяльність на всіх рівнях економіки: від державної політики до діяльності малого і середнього бізнесу.

Правові основи розробки економічних стратегій повинні включати кілька ключових аспектів:

1. Нормативно-правове забезпечення. На першому етапі створюється правова база, що включає розробку законів, постанов, указів, які регулюють економічну діяльність, державну підтримку бізнесу, інвестування, фінансові операції та міжнародну співпрацю. Важливе місце займають норми, що регулюють залучення інвестицій, пільгове кредитування, податкові стимулювання для підприємців і реформування секторів економіки, що постраждали найбільше. Ось декілька прикладів таких актів:

- ЗУ «Про державні цільові програми». Регулює процес розробки та впровадження державних програм, спрямованих на економічне відновлення. Він визначає механізми фінансування, оцінки ефективності та відповідальність за реалізацію програм, що є основою для запровадження стратегій економічного

розвитку в післякризовий період. Наприклад, у межах цього закону можуть розроблятися програми підтримки малого і середнього бізнесу, аграрного сектору та інфраструктурних проєктів.

- ЗУ «Про інвестиційну діяльність». Регулює питання залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку. Він визначає правові гарантії для інвесторів, зокрема захист від незаконної експропріації та підтримку сприятливого інвестиційного клімату. Важливо, що закон містить положення щодо стимулювання інвестицій у пріоритетні сектори економіки, такі як промисловість, енергетика та інфраструктура.

- Податковий кодекс України. Податковий кодекс відіграє ключову роль у формуванні сприятливих умов для економічного відновлення. Він передбачає різні податкові пільги для підприємців, які постраждали від економічної кризи, та стимули для інвесторів. Наприклад, у деяких країнах застосовуються податкові канікули або зниження ставок податків на прибуток для нових підприємств. Зміни до Податкового кодексу можуть стати важливим інструментом для підтримки бізнесу в післякризовий період.

- ЗУ «Про підтримку малого і середнього підприємництва». Передбачає заходи для стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, регулює питання державної допомоги у вигляді субсидій, грантів, пільгових кредитів та податкових пільг, також створення спеціальних інституцій для підтримки підприємництва, наприклад, фондів розвитку бізнесу або бізнес-інкубаторів.

- ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Важливий закон у контексті економічного відновлення, який регулює питання банкрутства та реструктуризації боргів. У кризові періоди цей закон допомагає бізнесу пройти через фінансові труднощі, пропонуючи механізми для реструктуризації заборгованості, що дозволяє підприємствам продовжувати свою діяльність і зберігати робочі місця.

- ЗУ «Про ринок капіталів та організовані товарні ринки». Регулює діяльність фінансових ринків та забезпечує прозорість операцій з капіталом.

Він спрямований на захист інвесторів, розвиток фондового ринку та залучення інвестицій до економіки. Створення ефективного правового поля для діяльності фінансових ринків є важливим кроком у відновленні економіки, оскільки сприяє залученню капіталу.

- Закони та постанови, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність. Наприклад, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає правові засади здійснення зовнішньоекономічних операцій та інтеграції країни у світову економіку. Важливими є також міжнародні угоди та договори, що регулюють питання торгівлі, залучення інвестицій та економічного співробітництва з іншими країнами.

- ЗУ «Про державний бюджет на відповідний рік». Затверджує щорічний державний бюджет, який визначає фінансові ресурси, що будуть спрямовані на реалізацію програм економічного відновлення. Бюджет може включати витрати на інфраструктурні проекти, підтримку ключових галузей економіки, соціальні програми тощо, спрямовані на стабілізацію економіки.

- ЗУ «Про державно-приватне партнерство». Регулює взаємодію між державою та приватним сектором у сфері реалізації великих інфраструктурних проектів та інших стратегічних напрямів економічного розвитку. Він визначає правові засади співпраці між державними органами і приватними інвесторами, що дозволяє залучати додаткові ресурси для економічного відновлення.

Ці нормативно-правові акти є фундаментальними для формування стратегій економічного відновлення. Вони забезпечують правову основу для реалізації державних ініціатив, залучення інвестицій, підтримки бізнесу та створення сприятливих умов для економічного зростання.

2. Інституційні механізми реалізації. Одним із важливих елементів є створення та функціонування державних та недержавних інституцій, що відповідають за виконання економічних програм. Це включає роботу міністерств, комітетів, агентств, а також органів місцевого самоврядування. Для

ефективної взаємодії на різних рівнях необхідно забезпечити їхню скоординовану роботу на основі правової чіткості та прозорості.

3. Міжнародні стандарти та інтеграція. Правова база повинна враховувати міжнародні економічні та правові стандарти. Це особливо актуально в умовах глобалізації, коли країна має адаптувати своє законодавство до вимог міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд або Європейський Союз. Інтеграція правових норм національного законодавства з міжнародними стандартами є запорукою залучення інвестицій та розвитку міжнародної торгівлі.

4. Реформування економіки та фінансових інститутів. Відновлення економіки передбачає значні реформи у банківській системі, на фінансових ринках та у податковій політиці. Правова основа повинна забезпечувати прозорість і стабільність фінансових установ, а також гарантувати захист інвесторів та підприємців. Ефективне регулювання банківської діяльності та фінансових ринків сприяє стабілізації економіки та зростанню довіри до фінансової системи.

5. Правове регулювання підтримки малого і середнього бізнесу. Малі і середнє підприємництво є основою економічного відновлення. Важливо створити правові механізми для захисту інтересів підприємців, їх підтримки через пільгове оподаткування, спрощення регуляторних вимог та надання державних грантів або субсидій. Окрім того, правова база повинна регулювати доступ до фінансових ресурсів та державних програм підтримки МСП.

6. Соціальні аспекти економічного відновлення. Стратегії економічного відновлення повинні також враховувати соціальні питання, такі як зайнятість, захист прав працівників, соціальний захист та охорона здоров'я. Необхідно розробити правові механізми, що гарантують соціальні права громадян в умовах економічних перетворень.

7. Моніторинг та контроль реалізації стратегій. Для забезпечення ефективності впровадження економічних стратегій необхідно створити правові

механізми контролю за їх виконанням. Це включає моніторинг виконання державних програм, аудит фінансових витрат, а також відповідальність за нецільове використання коштів. Важливо забезпечити прозорість процесу та участь громадськості в оцінці ефективності.

Таким чином, правові основи формування стратегій економічного відновлення є ключовим елементом сталого розвитку країни. Вони забезпечують стабільність економічних перетворень, сприяють залученню інвестицій, захисту бізнесу та гарантують соціальний добробут населення.

1.3. Аналіз світових тенденцій розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни

Визначним прикладом відновлення у сучасних реаліях є приклад балканських країн – Хорватії і Боснії та Герцеговини. Приклад війни за незалежність Хорватії, мабуть, найбільш релевантний в контексті України. Як частина Югославії Хорватія оговтувалася від залишків комуністичної епохи. Під час конфлікту ворожі сили окупували приблизно 20 % хорватської території, а цивільна інфраструктура та житло були основними цілями обстрілів і бомбардувань. За оцінками експертів та міжнародних організацій, близько 15 % житлового фонду країни зруйновано, адже сербами на той час було окуповано переважно сільськогосподарські регіони. Економічне падіння сягнуло 30 % по всій країні. Джерела відбудови після війни поділились на національні, що має асигнування з державного бюджету; та міжнародні – гранти та кредити від міжнародних організацій. Хоч держава й виділяла кошти на відбудову постраждалих регіонів та відновлення економіки, уряд не мав цілісної єдиної візії та стратегії виходу з кризи. Дії уряду не мали попереджувальний характер, а були більш спрямовані на усунення минулих та поточних проблем. Найбільш важкими були перші два роки війни, оскільки ніхто не знав, як діяти на

випередження, а тому ситуація сильно змінювалась у ході активних бойових дій.

З метою наповнення державного бюджету урядом було прийнято низку поправок щодо фіскальної політики. Наприклад, державним службовцям було припинено виплату заробітних плат, банками – зупинено виплати по депозитах. Частково, після зміни ситуації на фронті 1993 р., ці виплати було повернуто. Також однією з ключових статей наповнення бюджету стало оподаткування населення в регіонах, що не постраждали. Після декількох років по закінченні бойових дій та початку відновлення економіки, зростання внутрішнього попиту та переходу від соціалістичної до ринкової економіки, уряд зміг частково ввести податок на додану вартість у тих регіонах, які не відносились до території особливого державного інтересу.

Економіка та оподаткування не могли існувати незалежно одна від одної, адже відсутність ділової активності дорівнювала б відсутності бази для оподаткування, і як наслідок – відсутність надходжень до бюджету. Основними дохідними статтями економіки до війни були туризм та суднобудування. В той час, коли туристична галузь з активними бойовими діями на території країни не приносила жодних доходів, саме суднобудівна галузь стала тим плечем, яке допомогло країні встояти. Під час війни заводи, що знаходились на приморській території, продовжували виробництво суден різних видів, також стала стандартною практика перепрофілювання суден з вантажних на пасажирські та їх продаж за кордон. Відновлення економіки відбувалося через Хорватський банк реконструкції та розвитку (який створено під егідою Європейського банку реконструкції та розвитку та контролювався ним же).

Кредитування було пріоритетним для галузей, залучених до матеріального виробництва, і це мало сприяти економічному розвитку регіонів, підвищенню зайнятості населення та було обґрунтованим в наявних умовах (відновлення житлового та соціального фонду, виробництво товарів народного споживання, забезпечення ПЕК тощо).

Для відновлення Хорватії залучено міжнародних донорів, зокрема ЄС, Світовий банк, ООН та інші, а також – значну кількість міжнародних консалтингових організацій, які надали необхідну юридичну, адвокатську та освітню допомогу для постконфліктного відновлення країни. Після закінчення війни негативний вплив на економіку Хорватії чинили вже інші проблеми: корупція та брак прозорості (transparency), вони стали на заваді ефективному впровадженню наданих міжнародною спільнотою рекомендацій щодо економічних та соціальних реформ. Але загалом відновлення житлового фонду було на 96 % успішним, комунальна та соціальна інфраструктура отримала державні гранти на ремонт та відбудову. Відновлення країни насамперед було спрямоване на відбудову сільських депресивних регіонів та зменшення асиметрії між відстаючими та розвинутими територіями країни.

Хорватія в процесі відбудови зіткнулась з необхідністю технологічної, інституційної модернізації, а також відновлення того, що має бути відремонтоване для того, щоб якомога швидше збільшити виробництво до рівня, необхідного для виживання і створення надлишку для подальшого інвестування в модернізацію економіки. Необхідно було створити сучасну демократичну державу, засновану на верховенстві права, де зокрема права власності повинні бути гарантовані і як для іноземних, так і для хорватських громадян. В результаті успішної післявоєнної відбудови Хорватія виконала вимоги для членства і стала повноправним членом ЄС вже у 2013 р.

Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини – це приклад, коли міжнародні сили, а не національні уряди, зробили більший внесок у відновлення і реконструкцію національного суверенітету. Дейтонська угода була міжнародним договором, який штучно об'єднав етнічно розділені країни. Ключовою проблемою цього договору була його стратегія «згори донизу», яка надавала пріоритет зовнішнім ініціативам, а не національним силам. Але, попри труднощі на шляху побудови вільної та демократичної країни, БіГ подала заявку на членство в ЄС у 2016 р. і отримала статус кандидата взимку 2022 р.

Боснійська війна, на відміну від Хорватської, була набагато більш жорсткою та збитковою. За підрахунками міжнародних організацій, обсяги фінансових втрат БіГ становили близько 200 млрд дол. США, населення зменшилось на 23 %, виробництво впало на 85-90 % і, як наслідок, частка безробітного населення становила близько 90 %. Людські втрати – близько 100 тис. осіб, з яких 40 % – цивільне населення країни. Ця війна стала чи не найбільш жорсткою після II Світової війни на землях Європи, і у 1995 р. завершилась Дейтонським перемир'ям, проте після нього країна залишилась ще більш роз'єднаною та нескоординованою, ніж була до війни. Державу було поділено на автономні регіони – Федерацію Боснії і Герцеговини і Сербську Республіку, що призвело до того, що національні ініціативи, спрямовані на післявоєнне відновлення, були не скоординовані, а державні органи мали незначний та малоефективний вплив.

Як і в Хорватії, джерела відновлення та відбудови держави склалися з двох ресурсних баз – національної та міжнародної. Втім національні ініціативи не були достатньо складні та організовані – державні асигнування не були значними, і, як у сусідньої Хорватії, уряд не мав чіткого плану дій, не координував дії всередині уряду та не діяв на випередження або попередження проблем. Більша частина ресурсу на відновлення складалась з фінансової, гуманітарної та іншої допомоги міжнародних організацій, і допоки допомога надавалась, уряд був більш-менш згуртованим, щоб співпрацювати з міжнародною спільнотою. Однак, коли мова заходила про владу політичних еліт та цілі кожної з них, міжнародна спільнота стикалась із значним опором, оскільки ті мали вигоду від існування інститутів корупції та не готові були втрачати владу над тим, що давали доступ до джерел фінансування.

Міжнародна допомога стала ключовою ресурсною базою для відновлення країни. Зокрема такі країни та інституції, як США, Світовий банк, МВФ, Європейський банк реконструкції та розвитку, ООН, USAID стали ключовими акторами в економічній реконструкції БіГ. Міжнародна спільнота спрямовувала

свої фінансові та інтелектуальні зусилля на відновлення житлового фонду та інфраструктури, економічного потенціалу та самостійності держави та створення громадянського суспільства. Втім вони не чинили помітного тиску на національні інститути влади з вимогами політичних реформ у країні.

Після закінчення бойових дій повоєнна реконструкція виявилась доволі успішною для БіГ через фокусування на відбудові економіки й ігнорування критичної потреби політичних змін. З іншого боку, результати реконструкції фізичних об'єктів були вражаючими, а от підсумки економічних реформ і переходу до ринкової економіки були невтішними у порівнянні із зусиллями та ресурсами, затраченими міжнародним співтовариством.

Інтерес становить історія післявоєнного відновлення Південної Кореї, де економічна реформа почалася 1961 р., коли до влади прийшли реформатори на чолі з генералом Пак Чун Хі. Основним напрямом дій його режиму в економічній сфері було перетворення з відсталого сільськогосподарської на сучасну індустріальну країну, що ґрунтується на централізованому управлінні. Основними економічними цілями уряду були підвищення значущості ключових галузей промисловості, зниження рівня безробіття та впровадження більш ефективних методів управління. Було вжито низку заходів щодо збільшення експорту, що означало підвищення конкурентоспроможності корейської продукції та продуктивності праці. Ключовими галузями було визначено електроніку, суднобудування та автомобілебудування. Уряд рішуче заохочував відкриття нових виробництв у цих галузях. У результаті реалізації цих заходів промислове виробництво зростало на 25 % на рік, а до середини 1970-х років – на 45 % на рік. Починаючи з 1960-х років, корейська економіка розвивалася швидкими темпами: протягом майже трьох десятиліть, з 1962 до 1989 р., ВВП зростав у середньому на 8 % на рік (з 2.3 млрд дол. США в 1962 р. до 204 млрд дол. США в 1989 р.). Середньорічний національний дохід збільшився з 87 дол. США на душу населення у 1962 р. до 4830 дол. США у 1989 р. У 1962 р. на частку промислового сектору припадало 14.3 % ВВП, тоді як у 1987 р. – 30.3 %.

Торгівля споживчими товарами зросла з 480 млн дол. США 1962 р. до 127.9 млрд дол. США 1990 р.

Наприкінці 1980-х років внутрішній ринок був основою економічного підйому в Південній Кореї. Зростання попиту на автомобілі та інші дорогі товари зумовлене загальним підвищенням платоспроможності населення. У результаті економічна політика уряду, спрямована на експорт корейської продукції, змістилася в бік самозабезпечення і зменшення залежності від інших країн. Зокрема швидко розвивався сектор послуг. Оцінюючи ефективність запропонованих та проведених реформ у балканських країнах, можна побачити низку спільних та радикально відмінних рис, що наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика основних принципів відбудови країни

<i>Рішення</i>	<i>БіГ</i>	<i>Хорватія</i>	<i>Південна Корея</i>
Було раціонально оцінено пріоритети відбудови	ні	ні	так
Проведена боротьба з корупцією			
Запроваджено реформи судової влади			
Уряд мав стратегічне бачення перспектив розвитку			
Після закінчення бойових дій було запропоновано нову команду в усіх структурах влади			
Пріоритет віддано іноземним капіталам	так	так	ні
Контроль зовнішніх інститутів влади над використанням фінансових ресурсів			так
Повноваження на керування на прийняття ключових рішень належало уряду			так
Бюрократизація та юридичне ускладнення впровадження змін			ні
Стимулювання та переорієнтація економіки на експортний лад	ні	ні	так
Орієнтованість на цивільне населення у процесі відбудови, тісна співпраця з громадами			

Аналіз наведеної інформації щодо основних запроваджених норм для кожної з країн, свідчить, що балканські країни мають інший досвід повоєнного перетворення, аніж Південна Корея, і це пояснюється відмінністю менталітетів та готовністю до змін. Зокрема балканські країни знаходились у безпосередній близькості до Угорщини та Сербії, які передусім активно підтримували ідеологію соціалізму та сповідували ідеї СРСР, що мало неабиякий вплив на населення та політичні еліти, тоді як Південна Корея, попередньо також воюючи з легіоном СРСР з боку КНДР за свою незалежність, зрозуміла утопічність тієї ідеології та переорієнтувалася на створення демократичного суспільства та ринкової економіки.

За підсумками аналізу кількох збройних конфліктів, що мали місце у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., Україні необхідно зробити висновки, щоб уникнути прорахунків і помилок інших країн, максимально нівелювати негативні впливи та побудувати власну модель відновлення в умовах війни та розвитку після перемоги. При цьому використання певних інструментів та механізмів повинно враховувати як відмінні умови розвитку світової економіки та трансформації відносин на міжнародній політичній арені у ХХІ ст., так і соціально-економічні індикатори української економіки, які важко порівняти з досліджуваними країнами. Російсько-українська війна також посилила наслідки «ідеального шторму» у світовій економіці, який почав розвиватися приблизно 10 років тому. Отже, як вже зазначалося раніше, Україна потребує унікальної стратегії відновлення та виваженої адаптації наявного у світовій практиці досвіду до внутрішніх реалій економіки в умовах військового стану.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

2.1. Особливості розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів: зарубіжний досвід

Збройний конфлікт складно як запобігти, так і завершити, тому багато тривалих конфліктів тривають у різних регіонах світу у різних формах. Немає єдиної методології для систематичного вивчення змін, спричинених такими подіями: характер збройних конфліктів змінюється в межах окремих конфліктів, і на це впливають як глобальні технологічні досягнення, так і використання нових видів озброєнь у ХХІ ст. Невідомо, чи стали конфлікти більш динамічними, і якщо так, то яким чином це відбувається, і як нові підходи до збору даних можуть вплинути на тривалість та еволюцію конфліктів. Розуміння цих змін є ключем до їхнього вирішення. На основі аналізу відкритих джерел початку ХХІ ст. можна стверджувати, що збройні конфлікти зазнають певних змін.

Учасники конфліктів можуть бути офіційними чи неофіційними органами влади або зовнішніми гравцями, які намагаються утримати владу силовими методами. Це означає, що групи можуть вважати своє використання влади легітимним для досягнення власних цілей або отримувати визнання з боку інших. Влада може поєднуватися з суверенітетом, але іноді кілька різних суб'єктів можуть здійснювати контроль над тією ж територією, деякі з яких визнані міжнародно, а інші легітимні з погляду місцевого населення.

Часто роль державних і недержавних акторів у конфліктах змінюється, і ці категорії можуть розмиватися. Нові учасники конфлікту і розширення

територій, охоплених насильством, часто змінюють початкові причини суперечок, що може як трансформувати існуючі конфлікти, так і спричиняти нові. Визначити винуватців у таких умовах непросто, адже межі між цивільними особами і комбатантами є нечіткими. Місцеві жителі можуть впливати на перебіг конфлікту через акти громадянського спротиву, інформування або підтримку учасників бойових дій. Таким чином, аналіз конфліктів через призму зміни акторів дозволяє краще розуміти межі між суб'єктами й об'єктами конфлікту.

Динаміка конфліктів може змінюватися на користь слабших акторів, які, використовуючи тактику, наприклад, партизанської війни, можуть компенсувати слабший військовий потенціал. Крім того, сучасні технології, зокрема комунікаційні та цифрові інструменти, дають учасникам конфліктів нові переваги. Ці зміни включають використання автономної зброї або перетворення цивільних пристроїв, таких як дрони, на зброю, що значно впливає на хід бойових дій. Технологічний прогрес також ускладнює міжнародний обмін інформацією та аналіз нових методів ведення бойових дій.

Засоби насильства – це матеріальні ресурси, які використовуються для забезпечення бойових сил та придбання зброї, як через податки, так і за рахунок тіньової економіки або зовнішньої допомоги. Ці ресурси можуть надходити з різних джерел, включаючи міжнародну допомогу. Наприклад, зміни в політиці зовнішньої допомоги Німеччини та Швеції після початку російсько-української війни призвели до масових поставок зброї в Україну. Також Європейський Союз вперше надав військову допомогу стороні конфлікту. Контактна група з питань оборони України, або Рамштайнська коаліція, стала платформою для координації військової підтримки, надавши важке озброєння, як-от танки та артилерію. До липня 2023 року сукупна військова допомога перевищила 165 мільярдів євро, що включало також фінансову і гуманітарну підтримку, а тисячі українських солдатів проходили підготовку за кордоном.

Важливим аспектом є те, що межі бойових дій часто виходять за межі фізичних кордонів і можуть зачіпати нові території, зокрема кіберпростір. Технологічний прогрес додав нові виміри, такі як кібероперації, що перетворюють цей простір на поле битви без фізичного насильства, але з потенціалом завдання значних збитків.

Наслідки збройного конфлікту залежать від попередніх чотирьох змін і можуть бути як позитивними, так і негативними залежно від обраної перспективи. Однак одним із ключових результатів конфліктів є заподіяння як фізичної шкоди, так і нефізичної, що включає страх, психологічні травми, а також довгострокові соціальні розділи. Під час організованого насильства виникає відчуття незахищеності та невпевненість через відсутність належних правил поведінки. Довготривалі наслідки можуть включати соціальні травми, коли різні групи відчують, що їхня історична пам'ять була спотворена, що перешкоджає відновленню суспільної продуктивності.

Згідно зі статистикою, 57% країн, що пережили громадянську війну у 1945-2009 роках, зіткнулися з повторними конфліктами. Повторні громадянські війни стали домінуючою формою збройних конфліктів, і з 2003 року кожен новий конфлікт такого типу є продовженням попереднього. Країни з історією насильства мають більший ризик повторних конфліктів.

За останні 15 років дослідження показали, що економічні чинники відіграють ключову роль у виникненні конфліктів. Рівень доходів та економічне зростання тісно пов'язані з ризиком початку конфлікту, про що свідчать численні дослідження [2; 29]. Таким чином, міцність економічного відновлення стає критично важливою для запобігання рецидиву конфліктів і відсталості. Після завершення громадянських воєн країни зазвичай демонструють темпи зростання, що перевищують середні, що відомо як «дивіденди миру» [7]. Хоча під час конфлікту економіка таких країн зростає на 1,6% повільніше, після завершення війни зростання прискорюється на 1%. Цей

тренд вказує на те, що економікам зазвичай потрібно близько 22 років для повного відновлення до довоєнного рівня. Відбудова часто починається повільно і досягає піку приблизно на четвертому-шостому роках після закінчення війни [11]. Однак «мирний дивіденд» не гарантований. У деяких країнах, таких як Республіка Бурунді, насильство низького рівня може продовжуватися після завершення війни, що уповільнює процес відновлення.

Збройні конфлікти у XXI столітті є динамічними соціальними явищами, які постійно змінюються залежно від трансформацій як зовнішнього, так і внутрішнього контексту. Суть, форми та вплив таких конфліктів адаптуються до змін середовища, в якому вони відбуваються. Дослідження цих змін допомагає наблизитися до міждисциплінарного розуміння конфліктів, виявляючи закономірності у всіх п'яти ключових аспектах, що відображають різні контексти. Таким чином, можна узагальнити досвід, накопичений у процесі відновлення країн після збройних конфліктів у другій половині XX століття, і використовувати його для вирішення сучасних викликів.

2.2. Результати дослідження

Післявоєнне відновлення економіки є критично важливим для України, оскільки приблизно 40% країн, які пережили громадянську війну або збройні конфлікти, повертаються до них протягом десятиліття – це явище відоме як «конфліктна пастка» [8]. Деякі країни, зокрема азіатські, мали позитивне зростання доходів навіть під час війни, тоді як в інших, здебільшого африканських країнах, спостерігалось падіння доходів. Після завершення конфліктів більшість держав зазнає значного економічного піднесення, за винятком кількох країн, таких як Еритрея, Бурунді та Ліберія.

Для прикладу, можна проаналізувати відновлення Республіки Кіпр після війни 1974 року, що має певні паралелі з війною в Україні. Протягом перших

шести років після конфлікту ВВП Кіпру зріс на 30%, що демонструє швидке економічне відновлення після завершення війни. Однак згодом виник спад через економічну кризу, хоча вже у 1983 році економіка почала відновлюватися. Така циклічність у рості ВВП є типовою для країн, які пройшли через збройні конфлікти.

Після завершення війни іноземні інвестиції в економіку Кіпру були мінімальними та зростали дуже повільно, що свідчило про низьку зацікавленість інвесторів у країні з нестабільною економікою. Значний вплив на зростання інвестицій мала фінансова криза 2008 року. У 2009 році інвестиції різко збільшилися завдяки податковим пільгам, які уряд Кіпру впровадив, щоб стимулювати міжнародний бізнес до розміщення своїх офісів на території країни. Однак у 2020-2021 роках спостерігалось зниження обсягу інвестицій, що здебільшого було пов'язане з пандемією COVID-19 та її наслідками.

Військові конфлікти часто стають каталізатором для швидкого економічного відновлення, що планується і в Україні. Економіка України демонструвала негативну динаміку до 2000-х років, коли відбулося зростання ВВП, яке тривало до фінансової кризи 2008 року. Пандемія коронавірусу також спричинила економічні труднощі. У 2022 році, до початку війни, Україна спостерігала економічне зростання, яке було перерване початком війни, що призвело до значних економічних і людських втрат.

Загалом, вивчаючи зарубіжний досвід економічного відновлення після збройних конфліктів, можна виокремити низку конкретних прикладів із різних країн, які впровадили успішні стратегії. Так, після Другої світової війни економіка Німеччини була в руїнах. Ключовим фактором її відновлення став План Маршалла – програма економічної допомоги від США. Згідно з планом, Німеччина отримала понад 12 мільярдів доларів на відбудову економіки. Головні напрямки цієї стратегії включали відновлення промислових підприємств і інфраструктури, інвестиції в освіту та професійне навчання, створення прозорої правової бази для залучення інвестицій. Досвід Німеччини

свідчить, що масштабна зовнішня допомога та фокус на відновленні інфраструктури можуть швидко повернути країну на шлях економічного зростання.

Після геноциду 1994 року Руанда зіткнулася з глибокою економічною кризою, відсутністю інфраструктури і масовими переселеннями. Ключовими аспектами економічного відновлення були правові реформи та боротьба з корупцією (уряд Руанди запровадив суворі антикорупційні заходи, які допомогли відновити довіру інвесторів та міжнародної спільноти), розвиток сільського господарства (уряд зосередився на підтримці фермерів і забезпеченні продовольчої безпеки, що стало основою для економічного зростання), інвестиції в технології (Руанда також зробила ставку на розвиток цифрової інфраструктури та інновації). Досвід Руанди свідчить, що боротьба з корупцією, правові реформи та інвестиції в аграрний сектор можуть суттєво пришвидшити відновлення.

Після війни 1999 року Косово зіткнулося з руйнуванням інфраструктури та великим рівнем безробіття. Ключовими елементами стратегії відновлення стали децентралізація, міжнародна допомога та залучення діаспори: Досвід Косово показує, що децентралізація управління та активне залучення міжнародної допомоги можуть значно покращити процес відновлення.

Після війни 2003 року Ірак зіткнувся з масовими руйнуваннями та економічною дестабілізацією. Стратегія його відновлення включала реструктуризацію економіки, міжнародну підтримку та залучення приватного сектору. Досвід Іраку свідчить, що диверсифікація економіки та залучення приватного сектору допомагають стабілізувати економічну ситуацію після конфліктів.

Після збройного конфлікту в 1990-х роках Боснія і Герцеговина стикнулася з масштабними руйнуваннями та економічною кризою. Стратегія відновлення країни включала інвестиції в інфраструктуру, повернення біженців та соціальні програми. Загалом, Боснія сфокусувалася на інфраструктурі та

реінтеграції населення, що стало ключовими для відновлення стабільності країни та суспільства.

Реформування охорони здоров'я в контексті післявоєнного економічного відновлення базується на досвіді багатьох країн, які впроваджували структурні зміни після конфліктів. Ці зміни зазвичай спрямовані на модернізацію системи охорони здоров'я, підвищення якості медичних послуг, а також на інтеграцію нових технологій, таких як телемедицина, для розширення доступу до медичної допомоги.

Наприклад, після геноциду в Руанді в 1994 році, країна провела кардинальні реформи у сфері охорони здоров'я, спрямовані на покращення доступу до первинної медичної допомоги. Реформи включали створення нових медичних пунктів та навчання місцевого персоналу, що дозволило скоротити час доступу до медичних послуг вдвічі. Також у контексті подолання наслідків конфліктів Руанда отримала значну міжнародну допомогу, що сприяло покращенню інфраструктури та якості послуг [49].

Іншим прикладом є Боснія та Герцеговина, де після війни 1990-х років відбулося реформування системи охорони здоров'я через активну участь міжнародних організацій, зокрема Світового банку. Внаслідок цього, країна змогла відновити медичну інфраструктуру, а також впровадити нові управлінські та фінансові моделі для забезпечення сталого фінансування медицини [42].

Ці приклади демонструють, що реформи у сфері охорони здоров'я після конфліктів відіграють ключову роль у забезпеченні довгострокового відновлення економіки та добробуту населення.

Досвід відновлення систем охорони здоров'я в інших країнах після збройних конфліктів надає важливі уроки для України в контексті поточної війни та майбутнього відновлення.

1. Модернізація інфраструктури охорони здоров'я. Післявоєнний досвід багатьох країн показує, що реконструкція медичних закладів є основним

елементом відновлення. Як, наприклад, у Боснії та Герцеговині після конфлікту 1990-х років, інвестиції в інфраструктуру лікарень були критичними для покращення доступу до медичної допомоги. Для України важливо швидко відновлювати зруйновані лікарні та поліклініки, щоб відновити здатність системи охорони здоров'я надавати допомогу всім регіонам.

2. Залучення міжнародної допомоги. Багато країн, які пережили збройні конфлікти, отримували значну підтримку від міжнародних організацій. Наприклад, після геноциду в Руанді, міжнародні організації, включаючи Світовий банк та ВООЗ, надали значну допомогу для реконструкції медичних систем, включаючи фінансування та надання медикаментів. Україна також активно залучає підтримку від міжнародних донорів, таких як Європейський Союз та Світовий банк, зокрема в рамках проєкту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (HEAL Ukraine)». Сучасні конфлікти, включаючи українсько-російську війну, демонструють важливість технологій. Після конфліктів країни часто впроваджують новітні рішення для покращення доступу до медичних послуг. Наприклад, телемедицина стала одним із ключових елементів реформ у багатьох країнах після війни, зокрема у Хорватії, де відновлювали систему медичних послуг в умовах обмежених ресурсів. В Україні розширення телемедицини може забезпечити доступ до медичної допомоги в регіонах, де інфраструктура ще не повністю відновлена.

3. Психосоціальна допомога, в тому числі включає психологічну підтримку населення. Досвід країн на кшталт Камбоджі та Руанди свідчить, що психосоціальна допомога має бути частиною реформ охорони здоров'я. Післявоєнні конфлікти залишають глибокі рани в суспільстві, і психологічна допомога буде особливо важливою в Україні для ветеранів та постраждалих від війни.

Україна може ефективно використовувати міжнародний досвід, щоб адаптувати стратегії реформування охорони здоров'я до своїх умов, інтегруючи інноваційні технології, модернізуючи інфраструктуру, та залучаючи міжнародні

ресурси для підтримки відновлення.

Отже, можна підсумувати, що більшість країн, які постраждали від війни мають стрімке економічне зростання після її завершення, що включає також відновлення фізичного та психічного стану населення. Це є свідченням успішно впроваджених стратегій економічного відновлення країн після збройних конфліктів.

2.3. Проблеми розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів та шляхи їх вирішення на основі зарубіжного досвіду

Процес економічного відновлення країни, яка пережила збройний конфлікт, стикається з рядом суттєвих проблем, які значно ускладнюють розробку та впровадження ефективних стратегій. Основні виклики, з якими стикаються країни, можна розділити на кілька груп:

1. Зруйнована інфраструктура. Після збройних конфліктів країни зазвичай залишаються з сильно пошкодженою або зруйнованою інфраструктурою (транспортні шляхи, енергетичні мережі, системи водопостачання, медичні заклади). Відновлення критично важливої інфраструктури потребує значних фінансових ресурсів, які часто є обмеженими, особливо у держав із послабленою економікою. Без відновлення інфраструктури неможливе ефективне функціонування економіки.

2. Нестача фінансових ресурсів. Збройні конфлікти виснажують фінансові ресурси держави, що ускладнює реалізацію великих проектів економічного відновлення. Державний бюджет часто витрачається на військові потреби та соціальні програми, тому залучення зовнішнього фінансування, міжнародної допомоги та інвестицій є необхідним, але не завжди достатнім, оскільки наявна

корупція або недовіра міжнародних партнерів можуть обмежувати надходження ресурсів.

3. Політична нестабільність і слабкість державних інституцій. Збройні конфлікти часто призводять до політичної кризи або руйнування державних інституцій, що створює труднощі у впровадженні стратегій відновлення. Політична нестабільність перешкоджає ефективному управлінню, що може затягувати процес прийняття рішень, знижувати ефективність витрат і створювати додаткові ризики для інвесторів. Крім того, неефективність або відсутність координації між різними урядовими органами ускладнює реалізацію відновлювальних проектів.

4. Корупція та відсутність прозорості. Високий рівень корупції є перешкодою на шляху до успішного відновлення економіки. Кошти, виділені на відбудову, можуть неправомірно використовуватись або розкрадатися, що призводить до недостатнього фінансування важливих проектів і втрачених можливостей для розвитку. Проблеми з прозорістю державних процесів знижують довіру міжнародної спільноти та потенційних інвесторів.

5. Соціальна дезінтеграція. Після збройних конфліктів часто спостерігається глибока соціальна поляризація та дезінтеграція суспільства. Внутрішні мігранти, біженці, ветерани конфліктів та постраждалі від воєнних дій становлять вразливі групи, які потребують соціальної підтримки. Відсутність ефективних програм реінтеграції та відновлення соціальної згуртованості може призвести до подальшого зростання соціальної напруженості та конфліктів, що загрожує стабільності й економічному розвитку.

6. Нестача кваліфікованих кадрів. Під час збройних конфліктів країни можуть втрачати значну частину кваліфікованих працівників через еміграцію або загибель. Відновлення економіки вимагає наявності досвідчених фахівців у різних секторах, але часто бракує кадрів для реалізації складних відновлювальних проектів. Цей дефіцит може затримати відбудову та гальмувати економічний розвиток.

7. Відсутність довгострокової стратегії. Внаслідок конфліктів уряди часто зосереджуються на короткострокових заходах та кризовому управлінні, ігноруючи необхідність довгострокових стратегій відновлення. Це призводить до неузгодженості політики та несистемного підходу до розв'язання проблем. Для стабільного розвитку необхідно впроваджувати комплексні програми економічного відновлення, що охоплюють всі сектори економіки та передбачають їхню інтеграцію в глобальні ринки.

8. Складність залучення інвестицій. Збройні конфлікти роблять країну вразливою для інвесторів, які можуть сприймати такі території як занадто ризиковані. Високі ризики, пов'язані з політичною нестабільністю, відсутністю належної правової бази та безпеки, стримують притік капіталу. Це особливо стосується прямих іноземних інвестицій, які є важливим джерелом фінансування для відновлювальних проєктів.

9. Екологічні проблеми. Збройні конфлікти нерідко супроводжуються значним забрудненням довкілля, руйнуванням екосистем та інфраструктури водо- і енергопостачання. Відновлення довкілля є важливою складовою стратегії відбудови, але для цього потрібні великі ресурси та тривалий час, що створює додаткові складнощі.

Для подолання цих проблем необхідна тісна співпраця уряду, міжнародних організацій, приватного сектору та громадянського суспільства. Процес економічного відновлення країн, які постраждали від збройних конфліктів, є складним і вимагає всебічного підходу до розробки стратегій. Ефективний соціально-економічний розвиток займає центральне місце в державній політиці, особливо в умовах війни. Дестабілізація народногосподарського комплексу, яка нині спостерігається в Україні, є наслідком системних недоліків у державній політиці. Зокрема, на місцевому рівні відсутні ефективні механізми для вирішення регіональних проблем, що призводить до низької результативності економічного відновлення. У зв'язку з

цим держава повинна здійснити нагальні реформи та коригування політики з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Зарубіжний досвід показує, що успішне відновлення економіки потребує інтеграції політичних, соціальних і економічних заходів. Основні шляхи вирішення цих проблем представлені на рис. 2.1.

Шляхи вирішення проблем у сфері економічного відновлення країни після збройних конфліктів

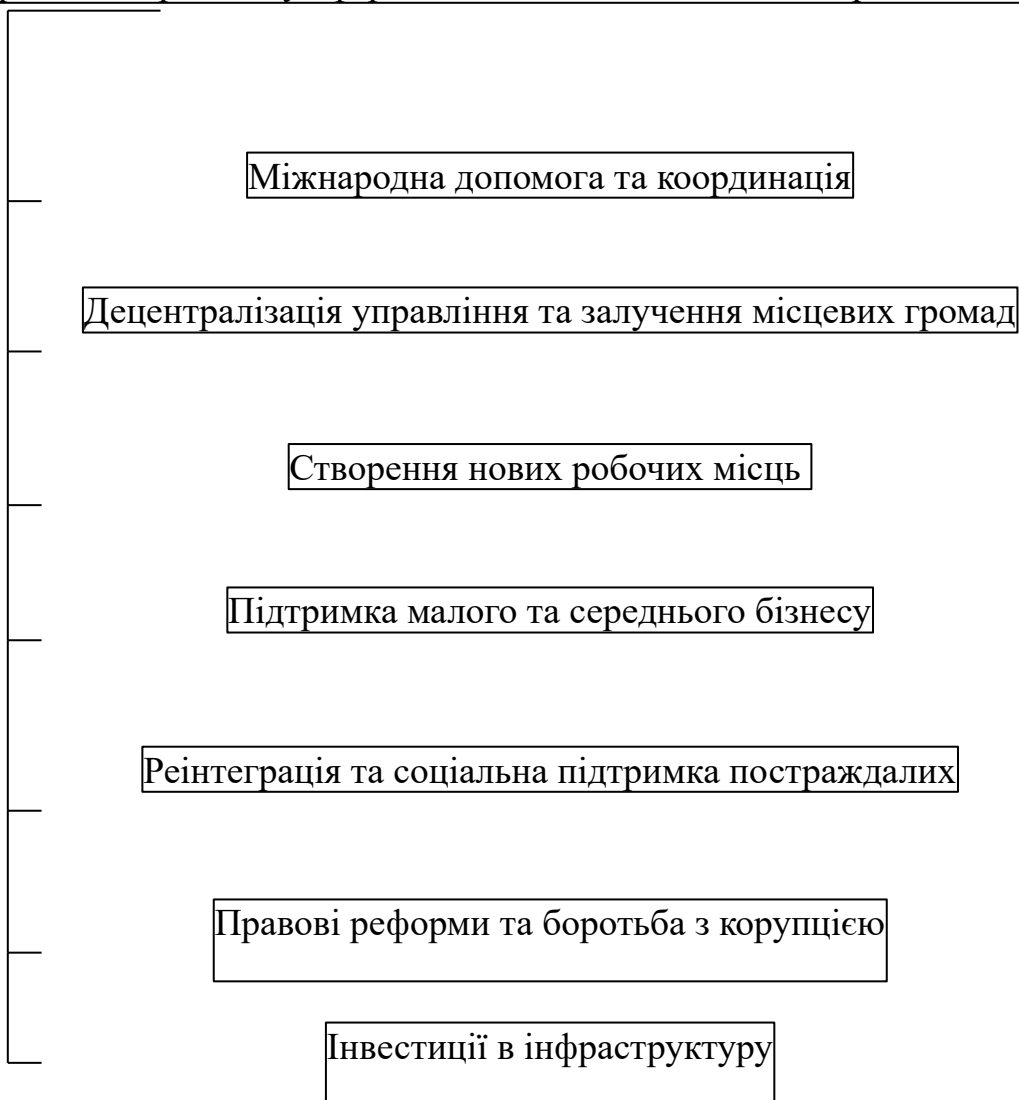

Рис. 2.1. Основні шляхи вирішення проблем у сфері економічного відновлення країни після збройних конфліктів в контексті зарубіжного досвіду

Джерело: власні узагальнення

Багато країн, які стикнулися з наслідками війни, отримують суттєву

підтримку від міжнародних організацій (наприклад, МВФ, Світовий банк, ООН) та окремих держав. Ефективна координація цієї допомоги є критично важливою для успіху відновлення. Наприклад, відновлення економіки Німеччини після Другої світової війни (План Маршалла) стало можливим завдяки масштабним фінансовим вливанням і співпраці з міжнародними інституціями.

Участь місцевих громад у процесі відбудови економіки сприяє ефективнішому розподілу ресурсів і відновленню довіри між владою і громадянами. Наприклад, у Косово після конфлікту місцева децентралізована модель управління допомогла прискорити процес відбудови. Розвиток підприємництва після війни є важливим кроком у відновленні економіки. Досвід Іраку показує, що створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу допомагає зменшити безробіття та стабілізувати економіку. Відновлення критичної інфраструктури (доріг, мостів, енергетичних мереж) є ключовим елементом стратегії економічного відновлення. Приклад Боснії і Герцеговини демонструє, що інвестування в транспортну інфраструктуру та енергетичні мережі значно прискорило відновлення після війни. Корупція є однією з найбільших загроз для економічного відновлення. Реформи, спрямовані на покращення правової бази та створення прозорих механізмів управління, можуть значно покращити інвестиційний клімат у країні, як це сталося в Руанді після геноциду. Повернення та реінтеграція біженців, а також реабілітація ветеранів війни є важливими аспектами. Досвід Сьєрра-Леоне показує, що соціальні програми з реінтеграції постраждалих можуть значно зменшити соціальну напруженість і сприяти економічній стабільності.

Ці ключові напрямки, засновані на зарубіжному досвіді, можуть стати основою для розробки ефективної стратегії економічного відновлення в країнах, які пережили збройні конфлікти.

Основним завданням державної політики в напрямі економічного відновлення країни після збройних конфліктів є усунення перешкод, що гальмують розвиток, та забезпечення стабільного і збалансованого соціально-

економічного зростання на всіх рівнях – від регіонального до національного. Ця політика має створювати умови для підвищення якості життя громадян, незалежно від місця проживання.

Державна політика щодо розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після

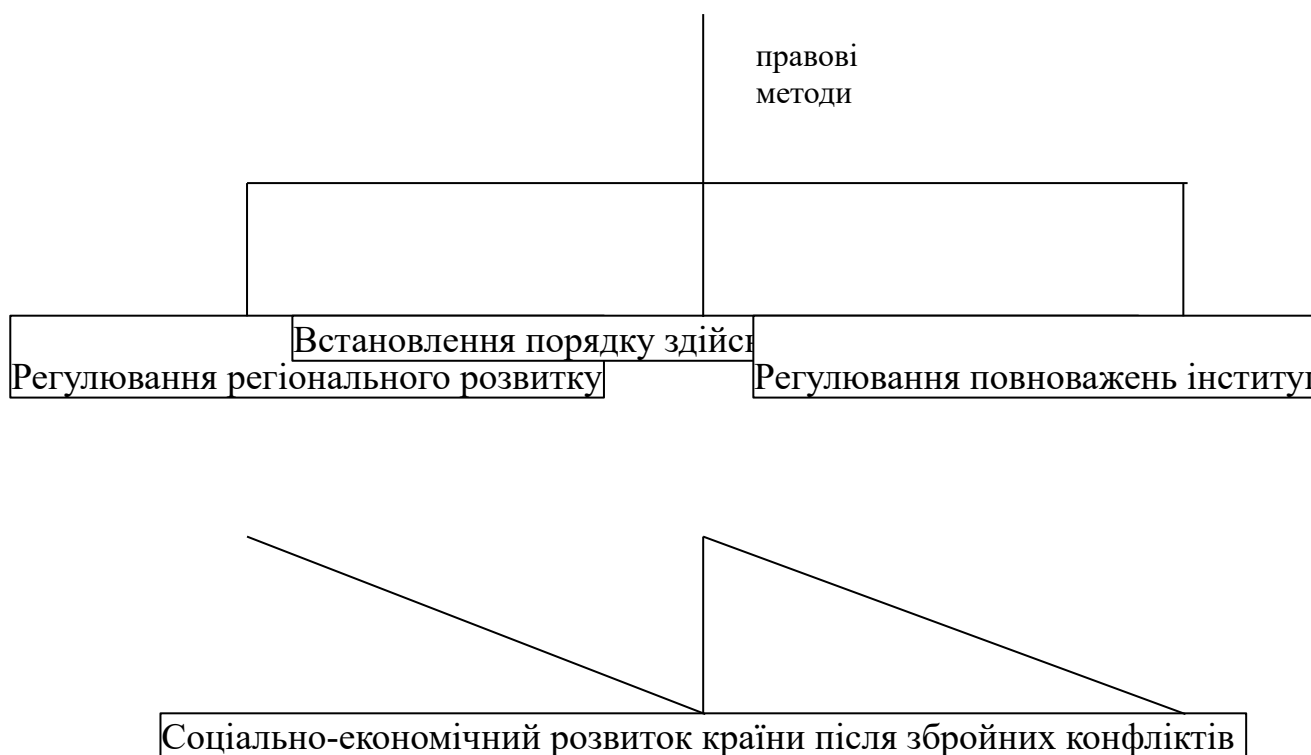

Рис. 2.2. Загальна схема здійснення державної політики щодо розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів

Джерело: власні узагальнення

Пріоритети державної політики у відновленні економіки після конфліктів мають три основні складові: регулювання регіонального розвитку, гармонізацію законодавства з європейськими нормами, а також чітку регламентацію

повноважень інституцій, відповідальних за управління. Всі ці заходи мають бути спрямовані на досягнення ефективного та стійкого відновлення, що сприятиме соціально-економічним трансформаціям і покращенню добробуту населення.

У підсумку слід зазначити, що зарубіжний досвід чітко показує, що успішна стратегія економічного відновлення повинна враховувати місцеві особливості, залучати міжнародну допомогу, створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу та інвестувати в інфраструктуру. Країни, які мають такий досвід, пропонують важливі уроки, які можуть бути корисними для інших держав, що стикаються з наслідками збройних конфліктів, зокрема, для України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянуто теоретичні аспекти розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни. Розробка та впровадження ефективних стратегій економічного відновлення базується на поєднанні різних теоретичних підходів, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на економіку. Основні теоретичні підходи, які формують основу стратегій економічного відновлення: концепція економічної стійкості; інституційна теорія та роль держави; моделі економічного розвитку; адаптаційна економіка; постконфліктна економіка; сталий розвиток; роль міжнародних організацій та глобальних трендів. Процес економічного відновлення країни після кризових явищ або інших дестабілізуючих факторів вимагає чітко визначених правових основ, які повинні включати кілька ключових аспектів: нормативно-правове забезпечення, закони та постанови, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, закони про державний бюджет на відповідний рік, інституційні механізми реалізації, міжнародні стандарти та інтеграція, реформування економіки та фінансових інститутів, правове регулювання підтримки малого і середнього бізнесу тощо.

Досліджено зарубіжний досвід реалізації стратегій економічного відновлення після збройних конфліктів. Післявоєнне відновлення економіки України є критично важливим завданням, оскільки статистика показує, що близько 40% країн, які пережили громадянську війну чи збройні конфлікти, повертаються до стану конфлікту протягом десятиліття. Це явище відоме як «конфліктна пастка». Така ситуація обумовлена економічною нестабільністю, слабкими інституціями, відсутністю довготривалих реформ та недостатнім залученням інвестицій, що створює соціально-економічні передумови для відновлення конфліктів. Для України цей досвід підкреслює важливість стабілізації економіки вже під час війни через реформи, інвестиції та міжнародну допомогу. Це не тільки допоможе уникнути можливих повторних

конфліктів у майбутньому, але й створить основу для стійкого розвитку після війни. Більшість країн, які постраждали від війни мають стрімке економічне зростання після її завершення. Це є свідченням успішно впроваджених стратегій економічного відновлення країн після збройних конфліктів.

Проаналізовано реформування системи охорони здоров'я в контексті стратегії економічного відновлення України після війни. Одним з ключових аспектів процесу післявоєнного реформування системи охорони здоров'я в Україні є модернізація інфраструктури медичних закладів. Наприклад, у Боснії та Герцеговині після війни 1990-х років відновлення лікарень і поліклінік стало основою для поліпшення доступу до медичної допомоги. Для України подібні інвестиції також мають вирішальне значення, зважаючи на значні руйнування, спричинені війною. Інший важливий аспект – це інтеграція новітніх технологій, таких як телемедицина. Післявоєнні країни, як-от Хорватія, демонструють ефективність телемедицини в умовах обмежених ресурсів та нерівномірного доступу до медичних послуг. Україна вже впроваджує телемедичні платформи, які допомагають забезпечити медичну допомогу навіть у тих регіонах, де інфраструктура ще не повністю відновлена. Після конфліктів багато країн отримували значні іноземні інвестиції та підтримку для відновлення. Прикладом є Руанда, де міжнародні організації, як-от Світовий банк, фінансували відновлення медичних закладів і допомагали покращити доступ до первинної медичної допомоги. Україна також отримує значну міжнародну підтримку, зокрема в межах таких проєктів, як «HEAL Ukraine», що фінансується Банком розвитку Ради Європи.

Визначено основні проблеми впровадження стратегій економічного відновлення в Україні на основі зарубіжного досвіду. Процес економічного відновлення країни, яка пережила збройний конфлікт, стикається з рядом суттєвих проблем, які значно ускладнюють розробку та впровадження ефективних стратегій. Основні виклики, з якими стикаються країни, можна розділити на кілька груп: зруйнована інфраструктура; нестача фінансових

ресурсів; політична нестабільність і слабкість державних інституцій; корупція та відсутність прозорості; соціальна дезінтеграція; нестача кваліфікованих кадрів; відсутність довгострокової стратегії; складність залучення інвестицій та екологічні проблеми. Для подолання цих проблем необхідна тісна співпраця уряду, міжнародних організацій, приватного сектору та громадянського суспільства.

Аргументовано можливі шляхи вирішення проблем розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів в контексті зарубіжного досвіду. До цих шляхів належать: міжнародна допомога та координація; децентралізація управління та залучення місцевих громад; створення нових робочих місць та підтримка малого та середнього бізнесу; інвестиції в інфраструктуру; правові реформи та боротьба з корупцією; реінтеграція та соціальна підтримка постраждалих. Ці ключові напрямки, засновані на зарубіжному досвіді, можуть стати основою для розробки ефективної стратегії економічного відновлення в країнах, які пережили збройні конфлікти. Виходячи з цього, пріоритети державної політики щодо розробки та впровадження стратегій економічного відновлення країни після збройних конфліктів мають охоплювати такі три основні складові: регулювання регіонального розвитку; встановлення порядку здійснення управлінських дій, які повинні бути регламентовані у законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах держави та територіальної одиниці; регулювання повноважень інституційних органів. Загалом, зарубіжний досвід чітко показує, що успішна стратегія економічного відновлення повинна враховувати місцеві особливості, залучати міжнародну допомогу, створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу та інвестувати в інфраструктуру. Країни, які мають такий досвід, пропонують важливі уроки, які можуть бути корисними для інших держав, що стикаються з наслідками збройних конфліктів, зокрема, для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні. Київ: НАН України. ДУ «Інститут економіки та прогнозування». 2019. 608 с.
2. Боровик П. М., Ролінський О. В., Мазур К. М. Вітчизняна практика та зарубіжний досвід бюджетних відносин на рівні місцевих бюджетів. *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 51-57.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 5372.
4. Величко В.О. Європейський досвід організації місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Випуск 20. 2015. С. 59-64.
5. Грабчак К. М., Матвійчук В.І. Формування дохідної частини місцевих бюджетів: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка і організація управління*. № 3 (31). 2018. С. 149-158.
6. Дані світового Банку. ВВП. 2023. URL : <http://surl.li/rnmhz>.
7. Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Розвиток персоналу як найважливіший ресурс управління в Збройних силах України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки», 2023. № 3. URL : <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/3/>.
8. Дашко І.М., Михайліченко Л.В. Економічне відновлення та розвиток країн після збройних конфліктів і воєн: невтрачені можливості для України. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. № 1(63). 2024. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/302845>.
9. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія. Кол. авт.; відп. ред. проф. Н. Р. Нижник. К.: УАДУ при Президентові України, 2017. 448 с.

10. Європейська хартія місцевого самоврядування. Міжнародний документ від 15.10.1985 р. № 994-036, ратифікований Законом України № 452/97-ВР від 15.07.1997р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
11. Квач Ю., Пятка Н., Коваль В. Управління адаптацією сталого підприємництва до податкових змін в екологічних інвестиціях. 2020. URL : <http://surl.li/rnmik>.
12. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
13. Крайник О. Децентралізація управління фінансовими ресурсами регіону. *Ефективність державного управління : зб. наук. праць*. Вип. 21. 2014. С. 373-378.
14. Офіційний сайт Фінансового порталу Мінфін. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>.
15. Патицька Х. Фінансово-економічний потенціал територіальних громад: механізми функціонування та активізації: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019. 209 с.
16. Пігуль Н. Г., Люта О.В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. №9. 2016. С. 684-688. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/140.pdf>.
17. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

19. Смаль В., Кокоть В. Соціальне підприємництво: підходи до визначення та ідентифікації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. 2016. № 5. С. 69-74.
20. Статистичний збірник: «Бюджет України 2023». 2024. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2023.pdf.
21. Цімошинська О., Коваль М., Кришталь Х., Філіпішина Л. Інвестування проектів дорожньо-будівельної інфраструктури в рамках державно-приватного партнерства у формі концесії. *Науковий вісник Національного Гірничого Університету*. 2020. № 2. С. 184-192.
22. Bain A., Podmore J. Queer(ing) Urban Planning and Municipal Governance. *Urban Planning*, 8(2), 2023. P. 145-149.
23. Brondino G. Fragmentation of Production, Comparative Advantage, and the Heckscher-Ohlin Theory. *Review of Political Economy*, 2021, pp. 1-20.
24. Collier P., Elliot L., Hegre H., Hoeffler A. Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy. *World Bank Policy Research Report*, Oxford University Press, Oxford. 2023. 48 с.
25. Collier P., Hoeffler A. and Söderbom M. Post-Conflict Risks. *Journal of Peace Research* 45(4). 2019. Pp. 461-478.
26. Collier P., Hoeffler A. Greed and Grievance in Civil Wars. *Oxford Economic Papers* 56. 2014. Pp. 563-595.
27. Cordes V. F. Planning interventions: Urban bias, social reform and the city. *Planning Practice & Research*, 34(1), 2019. P. 84-102.
28. Deineha I., Maslov A., Potryvaieva N., Verbivska L. Institutional Environment Tools for Small and Medium-Sized Enterprises Development. *Estudios de Economia Aplicada*. Vol. 39(3). 2021. P. 47-98.
29. European Comission. 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>.
30. Fearon J., Laitin D. Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review* 97. 2003. Pp. 75-9010.

31. Ghosh B. *Managing Migration: Time for a New International Regime?* New York: Oxford University Press, 2000. p. 8. URL: <https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/13/9780198297642.pdf>.
32. Haas H. A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *CMS* 9, 8. 2021. URL: <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>.
33. Held T., Conrad Ch. The Politics of International Migration and its Management Conception. 2022. URL: <https://migrablog.wordpress.com/2014/10/08/the-politics-of-international-migration-and-its-management-conception-3/>.
34. Hoeffler A., Ijaz S., Billerbeck S. Post-conflict Recovery and Peace Building. *Background Paper for the World Development Report*. 2011. 74 p.
35. Hoeffler A., Outram V. Need, Merit, or Self-Interest-What Determines the Allocation of Aid? *Review of Development Economics*. 15(2). 2011. P. 237-250.
36. Hopoğlu S. Regions and sustainable development. *Regional Imbalances and Regional Development Policies: Turkey Experience*, 1, 2020. P. 11-22.
37. Horan D. A framework to harness effective partnerships for the sustainable development goals. *Sustainability Science*, 17 (5), 2022. P. 1-15.
38. Jacobs J. *The death and life of great American cities*. New York: Penguin Books. 1961. 189 p.
39. Janicki W. Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. *Rola ukrytego kapitału ludzkiego*, UMCS Lublin, 2021. s. 292.
40. Kondratenko O. Features of budgeting under conditions of the formation of amalgamated territorial communities. 2021. P. 92. URL: <https://nordopen.nord.no/nord-.xmlui/bitstream/handle/11250/2621156/KondratenkoOleksii.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
41. Kopp C. M. Heckscher-Ohlin Model. 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/heckscherohlin-model.asp>.
42. Lessons Learned from World Bank Experience in Post-Conflict Reconstruction. *Effectiveness of Policies and Reforms*. Washington D.C. 2024. URL:

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/731341468313507057/pdf/820830WP0OED0c00Box379853B00PUBLIC0.pdf>.

43. Libanova E. M., Pozniak O. V., Tsymbal O. I. Scale and Consequences of Forced Migration of the Population of Ukraine as a Result of Armed Aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*, 2 (48), 2022. P. 37-57.

44. Massey D., Arango J., Hugo G., Kouaouci A. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. 19. 1993. 431 p.

45. Miguel E., Satyanath S., Sergenti E. Economic Shocks and Civil Conflict: An instrumental variables approach. *Journal of Political Economy* 112. 2004. Pp. 725-753.

46. Miniailo V., Bezverkhyi K., Hotsuliak V., Miniailo O. Gender analysis of the workforce in the sphere of financial and insurance activities in Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48), pp. 388-398.

47. Mukherjee S. Heckscher-Ohlin's Theory of International Trade. 2021. URL: <https://www.economicdiscussion.net/heck-scher-ohlins-theory/heckscher-ohlins-theory-of-international-trade/10697>.

48. Oswin N. Global city futures: Desire and development in Singapore. *University of Georgia Press*. 2019. 150 p.

49. Rwanda's primary health care strategy improves access to essential and life-saving health services. *World Health Organization*. 2024. URL: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/rwanda-s-primary-health-care-strategy-improves-access-to-essential-and-life-saving-health-services>.

50. Theories of International Migration: a Review and Appraisal /Douglas S. Massey et al. *Population and Development Review*. Vol. 19, No.3. 1993. P. 431-466.

51. Visar M., de Rubertis S. Determinants of migration and the gravity model of migration – application on Western Balkan emigration flows. *Migration Letters, Migration Letters*, vol. 14(2), 2017. P. 204-220.

52. Walter K. Decentralization – Why and How? 2023. URL: http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/SDC_why_how.pdf.

53. Yuliani L.-E. Decentralization, deconcentration and devolution: what do they mean? 2020. URL: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/interlaken/Compilation.pdf.